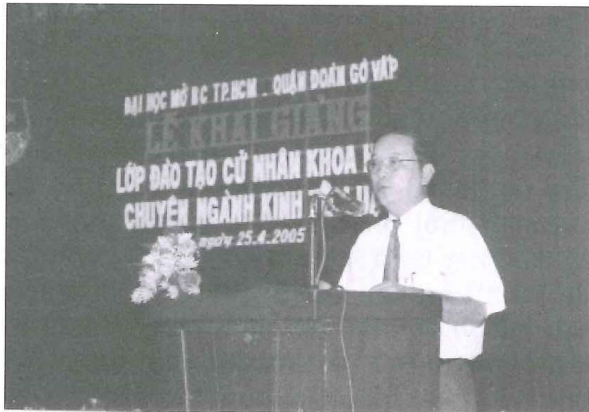

GIÁO DỤC TỪ XA: CÔNG CỤ ĐẮC LỰC ĐỂ THỰC HIỆN XÃ HỘI HÓA GIÁO DỤC

LÊ BẢO LÂM (*) - HỒ HỮU TRÍ (**)

Đại học Mở là trụ cột của mô hình xã hội học tập ở cấp bậc ĐH

Hiểu thế nào về GDTX?

Có nhiều định nghĩa khác nhau về giáo dục từ xa (GDTX) dù có được diễn đạt dưới hình thức nào thì chúng ta cũng có thể thấy được các đặc tính chung của giáo dục từ xa là:

- Có sự tách biệt giữa người dạy và người học trong phần lớn thời gian diễn ra quá trình truyền đạt kiến thức.

- Có sự tách biệt giữa người dạy và người học về mặt không gian và thời gian.

- Phải sử dụng các công cụ truyền thông giáo dục để kết nối giữa người dạy và người học thông qua việc truyền tải nội dung của môn học. Các công cụ đó có thể là giáo trình dưới hình thức in ấn, băng tiếng, băng

hình, internet, phát thanh, truyền hình...

- Phải có sự chuẩn bị đầy đủ các phương tiện giao tiếp hai chiều giữa người dạy, người hướng dẫn và người học, cũng như giữa cơ quan giáo dục từ xa và người học.

- Vai trò của người học trong việc tự nguyện kiểm soát quá trình học tập của mình là rất lớn.

Hình thức GDTX không thể thay thế hoàn toàn cho hình thức giáo dục truyền thống, tuy nhiên, ưu điểm rất lớn của GDTX là người học theo hình thức giáo dục này không phải chịu sự ràng buộc cứng nhắc về mặt thời gian và không gian: Họ có thể học bất cứ khi nào và bất cứ đâu; họ có thể học theo tiến độ mà họ muốn cũng như theo số lượng kiến thức mà họ cần.

Các đặc tính linh hoạt trên của GDTX mở ra một cơ hội thật tốt cho những người có ý muốn và ý chí học tập nhưng vì nhiều lý do khác nhau không có điều kiện để tham gia học theo hình thức truyền thống. Hình thức giáo dục này mở ra một xu hướng mới mà các nhà giáo dục học vẫn thường gọi là "cơ hội học tập suốt đời" cho mọi người.

Đối với nước ta, do nhiều nguyên nhân khác nhau mà quy mô giáo dục, nhất là giáo dục đại học theo hình thức truyền thống còn nhiều hạn chế. Do vậy, hình thức GDTX càng

(*) PGS. TS, Bí thư Đảng ủy - Hiệu trưởng Đại học Mở BC TPHCM.

(**) Thạc sĩ, Phó GD Trung tâm Đào tạo từ xa Đại học Mở BC TPHCM.

có vai trò quan trọng trong việc nâng cao trình độ dân trí, xây dựng một xã hội học tập tương xứng với truyền thống hiếu học của dân tộc và thực hiện chủ trương xã hội hóa giáo dục của Đảng và Nhà nước. Tuy nhiên, cần thấy một thực trạng là ở nước ta hiện nay, xã hội chưa mấy tin tưởng vào hình thức giáo dục này.

Giáo dục từ xa trên thế giới

GDTX ra đời vào giữa thế kỷ XIX ở châu Âu và Hoa Kỳ theo hình thức các tài liệu học tập được gửi đến cho người học bằng đường bưu điện. Theo học là những người có nhu cầu học tập nhưng không có điều kiện đến trường. Đó là những người tàn tật, phụ nữ (thời kỳ đó phụ nữ không được đến trường), những người đang làm việc, những người ở vùng không có trường học... Năm 1840, Illinois Wesleyan là trường đại học đầu tiên của Hoa Kỳ thực hiện đào tạo theo hình thức từ xa.

GDTX ngày càng phát triển cùng với sự phát triển của các kỹ thuật truyền thông như sự phát minh ra điện thoại vào đầu thế kỷ XX, radio trong những năm 20, máy thu hình trong những năm 40. Sự phát triển của hệ thống điện thoại đường dài kết hợp với kỹ thuật hội thảo từ xa (teleconferencing) trong những năm 80 và 90 đã cho phép đẩy nhanh tốc độ phát triển của GDTX và theo đó người dạy có thể tiếp xúc trực tuyến (bằng âm thanh và hình ảnh) với người học trong hoặc ngoài nước. Đặc biệt, sự

phát triển của hệ thống mạng máy vi tính mà điển hình là internet đã cho phép GDTX phát triển với tốc độ rất mạnh, với sự "tiếp xúc" dễ dàng, thường xuyên, nhanh chóng và chất lượng cao hơn giữa người dạy và người học. Với máy vi tính nối mạng, người dạy và người học có thể trình bày các nội dung cần thiết dưới dạng bài viết, hình ảnh (tĩnh và động), âm thanh. Các phương tiện giao tiếp tiện dụng khác như e-mail, chat, hội thảo trên mạng cũng được khai thác, tạo điều kiện dễ dàng hơn rất nhiều trong giao tiếp giữa người dạy và người học. Sự phát triển mạnh mẽ của mạng máy vi tính đã cho ra đời một thuật ngữ mới trong GDTX là E-learning (học tập bằng phương tiện điện tử).

Ngày nay, các trường đại học trên thế giới có tổ chức hình thức GDTX thường sử dụng kết hợp đồng thời nhiều công cụ truyền thông khác nhau để truyền tải kiến thức đến người học. Tùy thuộc vào điều kiện và đặc điểm của từng môn học mà mỗi trường chọn cho mình một phương tiện truyền thông chủ yếu (thường là tài liệu in ấn hoặc internet, đĩa CD-ROM) và các phương tiện truyền thông khác để bổ trợ. GDTX hiện đang là một hình thức đào tạo giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong hệ thống giáo dục của hầu hết các quốc gia trên thế giới. Bảng 1 liệt kê quy mô của một số trường đại học có hình thức GDTX tiêu biểu trên thế giới:

Bảng 1: Quy mô GDTX của một số trường Đại học

Trường đại học	Quốc gia	Số lượng sinh viên từ xa
Sukhothai Thammathirat	Thái Lan	450.000
Korea Air and Correspondence University	Hàn Quốc	300.000
Britain's Open University	Anh Quốc	215.000
South Africa University	Nam Phi	200.000
China's Central Broadcasting and Television University	Trung Quốc	500.000

Ở châu Âu trong năm 2000, có 1,5 triệu sinh viên theo học dưới hình thức từ xa, chiếm 30% tổng số sinh viên theo học đại học.

Ở nước ta, GDTX đã có mặt tại miền Nam từ trước năm 1975 dưới tên gọi là học hàm thụ. Loại hình đào tạo này bị gián đoạn cho đến đầu những năm 1990, khi Bộ Giáo dục và Đào tạo quyết định thành lập Viện Đại học Mở Hà Nội và Đại học Mở Bán công thành phố Hồ Chí Minh. Hiện nay, ngoài hai cơ sở này, còn có một số trường đại học khác có đào tạo từ xa, nhưng quy mô đào tạo còn nhỏ bé và quy trình đào tạo còn có nhiều vấn đề cần phải đổi mới.

Số liệu về quy mô và kết quả đào tạo theo hình thức GDTX của Đại học Mở Bán công thành phố Hồ Chí Minh - cơ sở đào tạo từ xa chủ yếu của khu vực phía Nam - cho thấy phần nào hình ảnh yếu kém của GDTX ở nước ta: Số sinh viên đăng ký học trong học kỳ I (năm học 2003-2004) là 5.012; tổng số sinh viên đã tốt nghiệp tính từ năm 1993 đến tháng 8/2003 là 2.750, bao gồm các ngành đào tạo: Quản trị kinh doanh, Tiếng Anh, Xã hội học, Đông Nam Á học, Tin học, Xây dựng. Kết quả này, sau 10 năm, thật là còn quá khiêm tốn so với nhu cầu học tập của xã hội.

Về công nghệ đào tạo, tại Đại học Mở Bán công thành phố Hồ Chí Minh nói riêng và trong cả nước nói chung, tài liệu học tập chủ yếu dựa vào tài liệu in ấn dùng chung với hệ chính quy tập trung, số lượng giáo trình dành riêng cho GDTX hầu như không có hoặc có rất ít và chưa đạt yêu cầu.

Nhìn chung, bức tranh về GDTX ở nước ta cho đến thời điểm này là không mấy lạc quan. Loại hình giáo dục này chưa thật sự tạo

niềm tin trong xã hội, những tiềm năng vốn có của mô hình này chưa được khai thác tốt.

Nguyên nhân

Thứ nhất, thiếu vốn đầu tư ban đầu. Như đã biết, có một sự khác biệt rất lớn về điều kiện học tập giữa sinh viên chính quy tập trung và sinh viên học tập theo hình thức GDTX bởi người học theo mô hình GDTX ít có cơ hội tiếp xúc trực tiếp với người dạy và bạn học, ít có cơ hội và điều kiện đến thư viện để tham khảo tài liệu và đặc biệt, thời gian học tập rất hạn chế. Ở đây nổi cộm lên vấn đề cung cấp các công cụ học tập tốt cho người học. Các công cụ này có nhiều dạng khác nhau: Tài liệu in ấn, băng hình, băng tiếng, internet, phát thanh, truyền hình... Để có những công cụ chuyên biệt này với chất lượng cao, thỏa mãn yêu cầu của GDTX đòi hỏi phải thực hiện chúng một cách công phu và tốn kém (tại Đại học Sukhothai Thammathirat - Thái Lan, chi phí để biên soạn một giáo trình bằng tài liệu in ấn là tương đương với 200 triệu đồng Việt Nam, còn ở Canada thì chi phí này tương đương 525 triệu đồng Việt Nam). Thực tế ở các nước cho thấy, để phát triển GDTX thì nhất thiết phải có sự đầu tư ban đầu và đầu tư rất lớn của Nhà nước.

Thứ hai, thiếu đội ngũ cán bộ giáo viên chuyên trách về GDTX. Khác với hình thức đào tạo chính quy, hình thức GDTX đòi hỏi một quy trình tổ chức chặt chẽ, khoa học và mang tính chuyên nghiệp cao. Để tổ chức được như vậy, đòi hỏi phải có một đội ngũ cán bộ quản lý và nhân viên chuyên nghiệp có năng lực và am hiểu về GDTX. Bên cạnh đó, do tính chất đặc thù của GDTX nên nhất thiết phải có đội ngũ giáo viên chuyên trách am tường, có kinh nghiệm về phương pháp giảng dạy và hướng dẫn trong loại hình đào tạo này để giúp người học đạt kết quả tốt trong học tập.

Thứ ba, thiếu quyết tâm của lãnh đạo đơn vị trong thúc đẩy sự phát triển của GDTX. Như trên đã trình bày, tổ chức một quy trình GDTX là công phu, tốn kém và không dễ thực hiện, vì thế, phải hết sức kiên trì thì mới có thể đạt được một quy trình GDTX có chất lượng. Chính trong bối cảnh đó, cộng với sự thiếu thốn về vốn đầu tư đã khiến cho các cơ sở đào tạo thường chỉ muốn tập trung vào các hình thức